

РОЗДІЛ VI. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2025-2-09>

«ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ» У СУЧАСНИХ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОМУ ТА ЗАГАЛЬНОПРАВОВОМУ ВИМІРАХ

Полтораков О. Ю.

кандидат політичних наук, старший дослідник,

старший науковий співробітник

Національна академія внутрішніх справ

пл. Солом'янська, 1, Київ, Україна

orcid.org/0000-0003-2418-0969

poltorakov@ukr.net

Ключові слова: *філософія
права, права людини, право
на приватність, галузі права,
анонімність, насильство.*

Загальнофілософські та філософсько-правові підходи до «права на приватність» є значущим критерієм, за яким трансформується парадигма співвіднесення приватного та публічного, а в її контексті – відносини людини та суспільства/держави. На теоретичному (загальноправовому) рівні, наразі формуються дві підходи до осмислення «права на приватність». З одного боку, «особистісна» концепція, як складова права на недоторканність особистого життя. З іншого боку, «право на приватність» досліджується як самостійне право, ширше за «захист приватного життя особи». На наш погляд, «право на приватність» не може бути обмежене тільки однією нормою, навіть конституційною, – оскільки «приватність» містить багато аспектів, окремі з яких врегульовані різними галузями права. Можна попередньо вважати, що «право на приватність» є комплексним й охоплює такі права людини, як конституційні («таємниця листування», «таємність голосування» і т.ін.), інформаційні («конфіденційна інформація» і т.ін.), сімейні («сімейне життя» і т.ін.), авторські («право обирати псевдонім» і т.ін.) тощо. При цьому практично не(в)регульованою сферою наразі залишається т.зв. «право на самотність». На практичному (галузево-правовому) рівні, законодавство (конституційне, інформаційне, сімейне та ін.), що захищає «право на приватність», має певні прогалини (зокрема, дефініційні) та неузгодженості (зокрема, галузеві), усунення яких дасть змогу наблизити правове регулювання забезпечення цього права до міжнародних стандартів. На прикладному рівні, «право на приватність» забезпечується по-різному для різних категорій осіб. Так, найменш забезпеченим (хоча й у різний ступінь) це право є стосовно таких категорій осіб як військовослужбовці, військовополонені та засуджені до позбавлення волі. Окреме місце займає проблематика забезпечення «права на приватність» щодо таких категорій осіб як діти (в контексті «сімейного права»), учні, зокрема школярі, (в контексті «освітнього середовища»). У сучасному світі «право на приватність» стає дедалі вразливішим через розвиток технологій, посилене спостереження та втручання у особистий простір.

“PRIVACY LAW” IN ITS CONTEMPORARY PHILOSOPHICAL AND GENERAL LEGAL DIMENSIONS

Poltorakov O. Yu.

Candidate of Political Sciences, Senior Researcher;

Senior Research Fellow

National Academy of Internal Affairs

Solomianska Sq., 1, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0003-2418-0969

poltorakov@ukr.net

Key words: *philosophy of law, human rights, privacy law, branches of law, anonymity, violence.*

General philosophical and legal approaches to the “privacy law” are one of the rather significant criteria by which the general paradigm of law being transformed: correlation of “private” and “public” in general, and in context of relationships between a person and society/state. At the theoretical (general) level, two philosophical and legal approaches to “privacy law” are being forming. On the one hand, the “personal” concept, considering a component of the right to privacy. On the other hand, the “right to privacy” as a relatively independent right, to be broader than “protection of private life of a person”. In our opinion, the “right to privacy” cannot be limited to only one norm, even a constitutional one, since “privacy” contains many aspects (including the “right to privacy”), many of which are legally regulated. In this context, the “right to privacy” covers such human rights as constitutional (“secrecy of correspondence”, “secrecy of voting”, etc.), informational (“confidential information”, etc.), family (“family life”, etc.), copyright (“right to choose a pseudonym”, etc.), etc. At the same time, the so-called “right to solitude” remains a virtually unregulated area. At the practical (sectoral) level, national legislation (constitutional, information, family, etc.) protecting the “right to privacy” for the relevant categories of persons has certain gaps (e.g. in definitions) and inconsistencies (e.g. sectoral), the elimination of which will bring legal regulations up to the best standards. At the applied level, the “right to privacy” is ensured differently for particular categories of persons. Thus, this right is the least secured (albeit to varying degrees) in relation to such categories of persons as military personnel, prisoners of war and those sentenced to imprisonment. A special place is occupied by the problem of ensuring the “right to privacy” in relation to such categories of persons as children (in the context of “family law”), students and schoolchildren (in the context of “educational environment”). Nowadays, the “right to privacy” is becoming increasingly vulnerable due to the development of technology, increased surveillance and interference into personal space.

Постановка проблеми. Перспективні вектори розвитку сучасної філософії права лежать у взаємопереплєтених сферах: з одного боку – переосмислення співвіднесення та співвідношення феноменів «приватного» та «публічного», а з іншого – універсалізації та аксіологізації базового концепту «права людини», адже «наріжною темою царини права є людські права» [15, с. 38]. Так, зокрема, Конституційний Суд України наголосив, що «право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від

держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб» [20].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) 1950 р. проголошує, що «кожен має право на повагу до свого приватного та сімейного життя, до свого житла і кореспонденції» (ч. 1 ст. 8). Конституція України право на приватність закріпила у відповідній нормі: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України» (ч. 1 ст. 32) [13]. В свою чергу, Цивільний Кодекс України деталізував, що «фізична особа

має право на особисте життя», причому «фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб» (с.301) [27]. Конституційний Суд України, деталізуючи цю правову норму, визначає, що «особистим життям фізичної особи є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування» [20]. Таке достатньо широке тлумачення «особистого життя» сутнісно включає також ті його аспекти, які так чи інакше пов'язуються із категорією «приватності» (корелюючись із категорією «інтимного») та безпосередньо торкаються проблематики «прав людини».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам і складовим загальної філософсько-правової проблематики «прав людини» останнім часом приділяється чимала дослідницька увага – від її загальної (ре)концептуалізації [Кучук; Христова] («право на безпеку», зокрема «інформаційну» [1; 8]) до галузевої спеціалізації («екологічні права людини» [12] і т.п.). Традиційна філософсько-правова та загальноправова думка акцентувала увагу на тих складових «права (людини) на приватність», які так чи інакше пов'язані із позитивістським підходом – на конституційних правах «недоторканості житла» [24], «таємниці кореспонденції» [23], а також «сімейного життя» [30] і т.п. При цьому, як слушно наголошують українські правознавці, «зазначену конституційну норму необхідно розглядати в ширшому розумінні, адже, встановлюючи заборону втручання в особисте життя, законодавець передбачив наявність цієї сфери життєдіяльності, тому можна стверджувати про конституційне проголошення права на особисте життя» [5, с. 80].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Втім, дотепер на периферії дослідницької уваги залишаються як теоретичні (загальноправового, в т.ч. термінологічного та дефініційного характеру), так і практично-прикладні питання, так чи інакше пов'язані із «правом на приватність» в цілому, зокрема щодо взаємозв'язку «права на приватність інформації» та «права на анонімність» тощо.

Формулювання цілей статті. Та аксіологічна частина загальноправової проблематики «приватного життя», що концептуалізується у «праві на приватність» та артикулюється у відповідних правових термінах («приватне життя», «особисте життя», «сімейне життя»), – лежить на перетині психологічно-правової («внутрішньої») та соціально-правової («зовнішньої») її площин. Але (на відміну від таких явищ як «недоторканість житла»,

та «таємниця кореспонденції» – з одного боку, і «психологічне насильства» – з іншого) – залишається на напівпериферії дослідницької уваги як педагогів, психологів та соціологів, так і юристів. Зважаючи на багатоаспектність проблематики, її слід розглядати саме у філософсько-правовому та загальноправовому вимірах.

1. «Право на приватність»: дефініційно-правовий вимір. У сучасній юридичній літературі, причому навіть у вузькоспеціалізованій, співіснуючі поняття «приватне» та «особисте» життя в багатьох випадках фактично ототожнюються та зазвичай тісно прив'язуються до суміжного поняття «сімейного» життя. Так, у Цивільному Кодексі України одночасно використовуються поняття «особисте життя» (ст. 270 та ст. 301) та «приватне життя» (ст. 271) [27]. Крім того, у Цивільно-процесуальному Кодексі України вживається поняття/зворот «інтимні чи інші особисті сторони життя» (ст. 7) [28].

У рішенні Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) по справі «Денісов проти України» від 25.09.2018 р. зазначено, що «термін "приватне життя" є широким поняттям, яке не має вичерпного визначення», і включає в себе не «лише "внутрішнє коло", у якому особа може жити своїм особистим життям на власний вибір і цілковито виключати з нього зовнішній світ, який не входить до цього кола», але й «відносини з іншими людьми та зовнішнім світом» (пп. 95, 96) [21]. Відповідно, практики ЄСПЛ базуються на широкому тлумаченні права на повагу до приватного і сімейного життя особи [4, с. 108].

Крім того, недостатньо визначеним є поняття «сімейного життя» [32] (особливо в контексті загальних трансформацій інститутів шлюбу та сім'ї [31]). Для попереднього порівняння, варто вказати, що у сучасній соціогуманітаристиці внутрішня та зовнішня структури «особистого простору» є достатньо дослідженими [6; 17; 18; 29] (до «інтимного простору» включно) та деталізованою (в т.ч. в термінах «психологічного насильства» [2; 25]). Тим більше, що в суто кримінально-правову площину (ст. 126-1 КК України «Домашнє насильство» [14]) відповідна складова загальноправової проблеми «насильства» (фізичного, сексуального і т.ін.) увійшла саме через її медико-психологічну розробленість та соціально-психологічну опрацьованість.

2. «Право на приватність»: структурно-правовий вимір. У 1890-х рр. майбутній суддя Верховного Суду США Луїз Брандес сформулював концепцію приватності як права особи «бути залишеною у спокої» («right to be left alone»). Видатний американський професор А.Уестіна [35] у фундаментальній праці «Приватність та свобода» (1968 р.) визначив приватність як праг-

нення людей вільно вибирати, за яких обставин та до яких меж вони будуть виставляти на показ перед іншими себе, свої переконання та свої дії [Westin]. На його думку, приватність має чотири складові елементи [35]: усамітнення – людина відокремлена від спільноти та вільна від стороннього спостереження; інтимність – близькі та відверті взаємини між двома або більше людьми; анонімність – стан приватності, за якого людина перебуває в громадському місці, але залишається вільною від ідентифікації та стеження; збереження (таємниці) – потреба людини обмежувати обіг особистої інформації. Аналогічно, на думку ізраїльського правознавця Рута Гавісона, можна виділити три складових елементи «стану приватності» (таємність, анонімність, усамітнення), а сам це стан може бути втрачено або за вибором самої особи, або через дії іншої особи [33].

Запропонований видатними західними фахівцями базовий підхід попередньо вбачається оптимальною структурною рамкою для подальшого філософсько-правового осмислення «права (людини) на приватність» як суспільно-правового явища, артикульованого сучасними трендами як суспільного, так і суто правового розвитку [15; 31].

2.1. «Право на приватність інформації» останнім часом принципово актуалізується в загальному «зовнішньому» контексті розвитку «інформаційного суспільства» та викликані цими обставинами формуванням та розвитком «інформаційного права» загалом, і в т.ч. «права інформаційної безпеки (людини)» зокрема [1; 8]. Примітно, зокрема, що норма Кримінального Кодексу України щодо «порушення недоторканності приватного життя» (ст. 182), спрямована майже виключно на «незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації» (пп. 1, 2 ст. 182), чітко корелюється саме із цією суто інформаційною складовою загального «права на приватність» [14]. Дотичною проблемою філософсько-правового характеру є артикульоване розвитком інформаційно-комунікаційних технологій т.зв. «право на забуття», яке опосередковано вступає в протиріччя із загальним «правом на інформацію» [34].

2.2. «Право на анонімність». А.Уестін у праці «Приватність та свобода» (1968 р.) визначав анонімність як «стан, коли людина, перебуваючи у громадському місці, прагне залишитися невпізнаною» [35, р. 37]. (Найяскравішим історико-культурним прикладом можна вважати середньовічну європейську традицію «карнавалів» [3].) Втім, як зазначають сучасні фахівці, у національних чи міжнародних правових системах дотепер не існує загального права на анонімність, що однак не свідчить про його неважливість чи недо-

цільність [22, с. 40]. У конституційно-правових відносинах «право на анонімність» реалізується, зокрема, в контексті «таємниці голосування» як «наріжного каменю» (під)системи виборчого права, а також «права мирних зібрань» [16, с.105]. У цивільно-правових відносинах «право на анонімність» реалізується, зокрема, в контексті авторського права. Так, відповідно до Закону України «Про авторське право та суміжні права», у автора твору є «право забороняти під час будь-якого використання твору згадування свого імені, якщо автор твору бажає залишитися анонімом» а також «право обирати псевдонім» (ст. 11) [7]. Також «право на анонімність» дає особі можливість повідомити про корупцію без зазначення жодних персональних даних про себе. Окреме місце займають ситуації, де «анонімність» носить фактично обов'язковий характер (таємниці, пов'язані із процесами усиновлення, лікування ВІЛ-інфікованих, донорства сперми та яйцеклітин [11] тощо). В контексті розвитку систем спостереження (від відносно простих відеокamer до складних інтелектуальних систем розпізнавання облич) принципової значущості стає отримання інформації (у доступний та зрозумілий спосіб) про відповідні характеристики того чи іншого публічного/приватного місця із точки зору збереження анонімності під час перебування у ньому. Втім, «право на анонімність» є глибоко та міцно переплетеним із «правом на приватність інформації» – відповідно, в багатьох випадках розмежування цих прав носить скоріше умовний характер.

2.3. «Право на інтимність», в широкому контексті поваги до приватного та сімейного життя, гарантоване передусім Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (ст. 17) та Європейською конвенцією про права людини (ст. 8). Відповідно до Конституції України, ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених нею (ст. 32) [13].

2.4. «Право на усамітнення» є найменш дослідженим з теоретико-правових позицій та, відповідно, найменш регульованим практично-правовим чином. Більш-менш відпрацьованим воно наразі є лише у церковному праві. Попередньо відзначимо, що у загальному, суспільному контексті «самотність» переважно розглядається передусім як певна проблема психологічного, соціального та, принаймні опосередковано, правового характеру. Разом із тим, порушення «права людини на усамітнення», в загальному контексті «права на приватність» може мати ознаки психологічного насильства, оскільки спричиняє стрес, тривожність та емоційне виснаження. Захист особистого простору є важливим аспектом загального добробуту, і кожен має право на свої «межі приватності». А в умовах російсько-української війни та, переду-

сім, національного запиту на соціально-психологічну адаптацію військовослужбовців (ветеранів, інвалідів і т.п.) питання «права на усамітнення» набуває критично значущої гостроти – і, відповідно, вимагає відпрацювання теоретичних підходів та пошуку практичних шляхів його реалізації.

Висновки. Загальнофілософські та філософсько-правові підходи до «права на самотність» виступають одним із достатньо значущих критеріїв, за допомогою яких в сучасному світі критично трансформується загальна парадигма права: співвіднесення приватного та публічного загалом, а в її контексті – відносини людини та суспільства/держави зокрема.

На теоретичному (загальноправовому) рівні, наразі формуються дві філософсько-правові підходи до осмислення «права на приватність». З одного боку, «особистісна» концепція, яка розглядає дане право як складову права на недоторканність особистого життя. З іншого боку, «право на приватність» досліджується як відносно самостійне право, зміст і призначення якого ширше за «захист приватного життя особи». На наш погляд, «право на приватність» не може бути обмежене тільки однією нормою, навіть конституційною, – оскільки «приватність» містить багато аспектів (зокрема «право на самотність»), багато з яких так чи інакше врегульовані законодавством. У цьому контексті можна попередньо вважати, що «право на приватність» є комплексним й охоплює такі права людини, як конституційні («таємниця листування», «таємність голосування» і т.ін.), інформаційні («конфіденційна інформація» і т.ін.),

сімейні («сімейне життя» і т.ін.), авторські («право на псевдонім» і т.ін.) тощо. При цьому практично не(в)регульованою сферою залишається т.зв. «право на самотність».

На практичному (галузево-правовому) рівні, законодавство України (конституційне, інформаційне, сімейне та ін.), що захищає «право на приватність», має певні прогалини (зокрема, дефініційні) та неузгодженості (зокрема, галузеві), усунення яких дасть змогу наблизити забезпечення цього права до найкращих світових практик та міжнародних стандартів.

На прикладному рівні, в цілому, незважаючи на всі законодавчі гарантії, «право на приватність» забезпечується по-різному для різних категорій осіб. Так, найменш забезпеченим (хоча й у різний ступінь) це право є стосовно таких категорій осіб як військовослужбовці, військовополонені та засуджені до позбавлення волі. Окреме місце займає проблематика забезпечення «права на приватність» щодо таких категорій осіб як діти (в контексті «сімейного права»), учні, зокрема школярі, (в контексті «освітнього середовища»).

У сучасному світі «право на приватність» стає дедалі вразливішим через розвиток технологій, посилене спостереження та втручання у особистий простір. Порушення цього права не лише має «зовнішні» правові наслідки, а й може серйозно вплинути на «внутрішній» стан людини, її психологічне здоров'я. Відповідно, серйозні порушення «права на приватність» можуть розглядатися не тільки як форми «психологічного насильства», але також як форма «соціального насильства».

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш О.О. Право на інформаційну безпеку як складова права людини на безпеку: концептуальні положення захисту інформаційних прав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 560–563.
2. Бевзюк І.В., Козьяков І.С. Поняття та зміст психологічного насильства. *Вісник Нац. академії прокуратури України*. 2018. № 4/2 (58). С. 70–81.
3. Берк П. *Популярна культура в ранньомодерній Європі* / Ред. О. Гриценко. К.: УЦКД, 2001. 376 с.
4. Берназюк І. М. Захист права на повагу до приватного й сімейного життя у практиці Європейського суду з прав людини. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 4. С. 104–110.
5. Бобрик В.І. *Цивільно-правова охорона особистого життя фізичних осіб* : дис... к.ю.н.: 12.00.03 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2004. 207 арк.
6. Валєєв Р. Г. *Освітнє право України* : навч. посібник. Луганськ, 2011. 287 с.
7. Закон України «Про авторське право і суміжні права». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 57, ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
8. Золотар О.О. *Інформаційна безпека людини: теорія і практика* : монографія. Київ : ВД «АртЕк», 2018. 446 с.
9. Іщенко А.О. Поняття особистого життя людини: розбіжності у визначенні. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 51–56.
10. Кардаш А.В. Право на приватність як основоположне право людини. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право*. 2017. Т. 1. Вип. 47. С. 76–80.
11. Квіт Н.М. Принципи та поняття донорства та їх вплив на права осіб, що передають біологічні матеріали до складу біобанків в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 1. С. 74–77.

12. Кобринський В.Ю., Камінський А.І. Основні засади класифікації екологічних прав та обов'язків людини і громадянина. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 54–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2012_2_14
13. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141.
14. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25–26, ст.131.
15. Кучук А. М. *Право в умовах постмодерну: правовий дискурс*. Одеса: «Юридика», 2023. 130 с.
16. Мельник Р.С. *Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика*. К. : «ВАІТЕ», 2015. 168 с.
17. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : монографія / за наук. редакцією ак. С.Д. Максименка. К. : ВД «Слово», 2020. 220 с.
18. Петренко-Лисак А.О. *Соціальний простір у міждисциплінарному вимірі*. Київ: Вадекс, 2013. 400 с.
19. Породько В. Право на недоторканність особистого життя людини: проблема термінології. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 146–149.
20. Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. *Офіційний вісник України*. 2012. №9. Ст.332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text>
21. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Денісов проти України від 25 вересня 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96#Text
22. Сухорольський П.М. Право на анонімність як суттєвий елемент прав людини. *Правова інформатика*. 2013. № 1. С. 39–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2013_1_8
23. Токар Н.В. Право на таємницю кореспонденції і телефонних розмов як самостійне право людини: обґрунтування наукової концепції. *Адміністративне право і процес*. 2016. № 1 (15). С. 217–218.
24. Фетисенко К.Г., Ільченко С.Ю. *Конституційний принцип недоторканності житла й іншого володіння особи та його реалізація при провадженні досудового розслідування*. Харків : ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. 92 с.
25. Франчук О.О., Левицька Л.В. Психологічні особливості насильницької поведінки в міжособистісних стосунках. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2016. № 12. С. 166–168.
26. Христова Г.О. Позитивні зобов'язання держави в сфері прав людини як новий напрям дослідження у вітчизняній теоретичній юриспруденції. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2 (69). С. 30–41.
27. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40–44, ст.356.
28. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40–41, 42, ст.492)
29. Цимбалару А.Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український психологічний журнал*. 2016. № 1. С. 41–50.
30. Чевичалова Ж. В. Розуміння терміна «сімейне життя» в контексті ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_2_27
31. Шумко Я. Трансформація інституту сім'ї в сучасних умовах: психолого-правовий аспект. *Юридична психологія*. 2024. № 1. С. 154–161.
32. Явор О. «Сімейне життя» в інтерпретації Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №10. С.44–51.
33. Gavison R.E. Privacy and the Limits of Law. *The Yale Law Journal*. January 1980. Vol. 89, No. 3. pp. 421–471.
34. Werro F. The Right to Inform v. the Right to be Forgotten: A Transatlantic Crash. *Liability in the Third Millennium*, Liber Amicorum Gert Brüggemeier, Baden-Baden, 2009.
35. Westin A. F. *Privacy And Freedom*. New York: Atheneum. 1967. 487 p.

REFERENCES

1. Barabash, O. O. (2024). Pravo na informatsiinu bezpeku yak skladova prava liudyny na bezpeku: kontseptualni polozhennia zakhystu informatsiinykh prav [The right to information security as a component of the human right to security: conceptual provisions for the protection of information rights]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (2), 560–563.
2. Bevziuk, I. V., & Koziaikov, I. S. (2018). Poniattia ta zmist psykholohichnoho nasylstva [The concept and content of psychological violence]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 4/2(58), 70–81.

3. Berk, P. (2001). Populiarna kultura v rannomodernii Yevropi [Popular culture in early modern Europe] (O. Hrytsenko, Ed.). Kyiv: UCKD.
4. Bernaziuk, I. M. (2020). Zakhyst prava na povahu do pryvatnoho y simeinoho zhyttia u praktytsti Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Protection of the right to respect for private and family life in the practice of the European Court of Human Rights]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Yurydychni nauky, 31(70)(4), 104–110.
5. Bobryk, V. I. (2004). Tsyvilno-pravova okhrona osobystoho zhyttia fizychnykh osib [Civil law protection of personal life of individuals] (PhD dissertation). Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy, Kyiv.
6. Valeiev, R. H. (2011). Osvitnie pravo Ukrainy: navch. posibnyk [Educational law of Ukraine]. Luhansk.
7. Verkhovna Rada Ukrainy. (2023). Zakon Ukrainy “Pro avtorske pravo i sumizhni prava” [Law of Ukraine “On copyright and related rights”]. Vidomosti Verkhovnoi Rady, (57), Article 166. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
8. Zolotar, O. O. (2018). Informatsiina bezpeka liudyny: teoriia i praktyka [Human information security: theory and practice]. Kyiv: Vydavnychiy dim “ArtEk”.
9. Ishchenko, A. O. (2020). Poniattia osobystoho zhyttia liudyny: rozbizhnosti u vyznachenni [The concept of personal life of a person: differences in definition]. Pravo i suspilstvo, (2), 51–56.
10. Kardash, A. V. (2017). Pravo na pryvatnist yak osnovopolozhne pravo liudyny [The right to privacy as a fundamental human right]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo, 1(47), 76–80.
11. Kvit, N. M. (2020). Pryntsypy ta poniattia donorstva ta yikh vplyv na prava osib, shcho peredaiut biolohichni materialy do skladu biobankiv v Ukraini [Principles and concepts of donation and their impact on the rights of persons transferring biological materials to biobanks in Ukraine]. Pivdenoukrainskyi pravnychiy chasopys, (1), 74–77.
12. Kobrynskyi, V. Yu., & Kaminskyi, A. I. (2012). Osnovni zasady klasyfikatsii ekolohichnykh prav ta oboviazkyv liudyny i hromadianyna [Main principles of classification of environmental rights and duties of individuals and citizens]. Pravo i suspilstvo, (2), 54–58. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2012_2_14
13. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (30), Article 141.
14. Verkhovna Rada Ukrainy. (2001). Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (25–26), Article 131.
15. Kuchuk, A. M. (2023). Pravo v umovakh postmodernu: pravovyi dyskurs [Law in the conditions of postmodernism: legal discourse]. Odesa: “Yurydyka”.
16. Melnyk, R. S. (2015). Pravo na svobodu myrnykh zibran: teoriia i praktyka [The right to freedom of peaceful assembly: theory and practice]. Kyiv: VAITE.
17. Maksymenko S.D. (Ed.). (2020). Psykholohichni vymiry osobystisnoi vzaiemodii subiektiv osvithnoho prostoru v konteksti humanistychnoi paradyhmy [Psychological dimensions of personal interaction of subjects of the educational space in the context of the humanistic paradigm]. Kyiv: VD “Slovo”.
18. Petrenko-Lysak, A. O. (2013). Sotsialnyi prostir u mizhdystsyplinarnomu vymiri [Social space in an interdisciplinary dimension]. Kyiv: Vadeks.
19. Porodko, V. (2018). Pravo na nedotorkannist osobystoho zhyttia liudyny: problema terminolohii [The right to inviolability of personal life of a person: the problem of terminology]. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, (11), 146–149.
20. Konstytutsiinyi Sud Ukrainy. (2012). Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 20 sichnia 2012 r. No. 2-rp/2012 u spravi za konstytutsiinym podanniam Zhashkivskoi raionnoi rady Cherkaskoi oblasti shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen ch. 1, 2 st. 32, ch. 2, 3 st. 34 Konstytutsii Ukrainy [Decision of the Constitutional Court of Ukraine of January 20, 2012, No. 2-rp/2012 on constitutional submission of Zhashkiv district council of Cherkasy region regarding official interpretation of parts 1, 2 of article 32, parts 2, 3 of article 34 of the Constitution of Ukraine]. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy, (9), 332.
21. Yevropeyskyi Sud z prav liudyny. (2018). Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny u spravi Denisov proty Ukrainy vid 25 veresnia 2018 r. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case Denisov v. Ukraine, September 25, 2018]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96#Text
22. Sukhorolskyi, P. M. (2013). Pravo na anonimiznist yak suttevyi element prav liudyny [The right to anonymity as an essential element of human rights]. Pravova informatyka, (1), 39–48. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2013_1_8
23. Tokar, N. V. (2016). Pravo na taemnytsiu korespondentsii i telefonnykh rozmiv yak samostiine pravo liudyny: obgruntuvannia naukovoï kontseptsii [The right to secrecy of correspondence and telephone

- conversations as an independent human right: substantiation of the scientific concept]. *Administrativne pravo i protses*, 1(15), 217–218.
24. Fetyshenko, K. H., & Ilchenko, S. Yu. (2007). Konstytutsiyni pryntsyp nedotorkannosti zhyttla y inshogo volodinnia osoby ta yoho realizatsiia pry provadzhenni dosudovoho rozsliduvannia [The constitutional principle of inviolability of housing and other property of a person and its implementation during pre-trial investigation]. Kharkiv: Vydavets FOP Vapniarchuk N. M.
 25. Franchuk, O. O., & Levytska, L. V. (2016). Psykholohichni osoblyvosti nasyllytskoi povedinky v mizh osobystisnykh stosunkakh [Psychological features of violent behavior in interpersonal relationships]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu "Ukraina"*, (12), 166–168.
 26. Khrystova, H. O. (2012). Pozytyvni zoboviazannia derzhavy v sferi prav liudyny yak novyi napriam doslidzhennia u vitchyzniani teoretychnii yurysprudentsii [Positive obligations of the state in the field of human rights as a new direction of research in domestic theoretical jurisprudence]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2(69), 30–41.
 27. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 40–44, Article 356.
 28. Verkhovna Rada Ukrainy. (2004). Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 40–42, Article 492.
 29. Tsymbalaru, A. D. (2016). Osvitnii prostir: sutnist, struktura i mekhanizmy stvorennia [Educational space: essence, structure and mechanisms of creation]. *Ukrainskyi psykholohichnyi zhurnal*, (1), 41–50.
 30. Chevychalova, Zh. V. (2015). Rozuminnia termina "simeine zhyttia" v konteksti st. 8 Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 r. [Understanding the term "family life" in the context of Article 8 of the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*, (2). http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_2_27
 31. Shumko, Ya. (2024). Transformatsiia instytutu simi v suchasnykh umovakh: psykhologo-pravovyi aspekt [Transformation of the family institution in modern conditions: psychological and legal aspect]. *Yurydychna psykholohiia*, (1), 154–161.
 32. Yavor, O. (2019). "Simeine zhyttia" v interpretatsii Yevropeiskoho sudu z prav liudyny ["Family life" in the interpretation of the European Court of Human Rights]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, (10), 44–51.
 33. Gavison, R. E. (1980). Privacy and the limits of law. *The Yale Law Journal*, 89(3), 421–471.
 34. Werro, F. (2009). The right to inform v. the right to be forgotten: A transatlantic crash. In *Liability in the third millennium*, Liber Amicorum Gert Brüggemeier. Baden-Baden.
 35. Westin, A. F. (1967). *Privacy and freedom*. New York, NY: Atheneum.